

**TALABALARDA YOZMA TARJIMA KOMPETENSIYASINI
SHAKLLANTIRISH JARAYONIDA MODUL TEXNOLOGIYASINING
O‘RNI**

 10.24412/2181-1784-2021-1-426-432

Saydalieva Nigora Faxritdinovna

Toshkent Davlat Jahon tillari Universiteti
xitoy tili o‘qituvchisi

***Annotatsiya:** O‘zbekiston Respublikasining bunday jadal rivojlanishi oqibatida hozirgi kunda xorijiy talablarga javob bergan holda kompetent kadrlarni ya‘ni tarjimonlarni tayyorlashga katta e‘tibor berilmoqda. Xitoy tilini o‘qitish bo‘yicha eng zamonaviy va information usullardan biri bu- ularda tarjima kompetensiyasini shakllantirishdan iboratdir. Shu bilan birga, bu maqola ilmiy ish yozgan olimlarning fikriga bag‘ishlanadi, bu mavzuda berilgan va o‘tkazilgan tajribadan kelib chiqqan holda yozilgan.*

***Kalit so‘zlar:** yozma tarjima kompetensiyasi, modul texnologiya, funktsional component, pedagogik texnologiya*

***Annotation:** As a result of such rapid development of the Republic of Uzbekistan, much attention is paid to the training of competent personnel, ie translators, in accordance with foreign requirements. One of the most modern and informative ways to teach Chinese is to develop translation skills. However, this article is based on the opinions of scholars who have written*

***Keywords:** translation skills, modul technology, functional component, pedagogical technology*

Xitoy tilini o‘qitishning innovatsion metodlari

Kelajakda mahoratli tarjimonlarni o‘qitishda ularni professional tarjima faoliyatiga tayyorlash kerak, ularda information – texnologik kompetensiyani shakllantirib, ularga tayyor ishlangan elektron tarjima dasturlarini tushuntirishimiz lozim. Talabalarda kompyuter soxasini yaxshi bilmaganlari uchun tarjima soxasida ham bir qancha kamchiliklar uchraydi, til bilishdan tashqari, tarjimonlar kompyuterdan va turli dasturlardan ham foydalanishni bilishlari kerak. Shuning uchun talabalarga information texnologiyalardan foydalangan holda modul texnologiyasi asosida ularga bilim berishimiz kerak.

20 asrda butun dunyo miqyosida ikki xil tushuncha dolzarb temin sifatida foydalanilmoqda. Bular pedagogik texnologiya va modul tizimidir. “Texnologiya” soʻzi, bizning hayotimizga 20 asrda kirib keldi va hozirgi kungacha u bizning kundalik hayotimizda va taʼlim tizimida ham keng foydalanib kelinmoqda. “Modul” tushunchasi har doim bir tizim sifatida qaraladi, inson oʻz maqsadlariga erishish jarayonida bu tizimdan foydalanadi. Turli murakkab muammolarning yechimini topishda modul yondashuvning rolining ahamiyati juda katta. Undan tashqari, biror-bir tajriba oʻtkazishda N. Frolovning fikricha, modul tizimi oʻzining rivojlanish bosqichlarida metodologik jarayon sifatida xizmat qiladi va bu tizimning sinergetikligini, tizimning mobilliligini taʼminlaydi. Bu talabalarning bilimlari sifatini oshirish va ularda tarjima qilish mahoratini yanada mukammal shakllanishiga xizmat qiladi.¹

“Pedagogik texnologiya” tushunchasi ham hozir oliy taʼlim tizimida keng foydalanilga tushunchalardan birdir, bu tushuncha asosida juda koʻp olimlar tadqiqot oʻtkazganlar, ulardan (V.P. Bepalko, V.I. Bogolyubov, A. Verbitskiy, A. Voronin, I. A. Zimnaya, I.Y. Lerner, V.M. Monaxov, O.P. Okomkov, A. Y. Savelyev kabi olimlar bu mavzuda izlnaganlar. Oʻzbekistonda esa J. Jalolov, X. Omonov, N. Azizxoʻjayeva kabi olimlarning kitoblari bor va ulardan oʻqituvchilar har doim foydalanadilar.

Biz aynan modul tizimini tahlil qilishimizdan maqsad shuki, kelajakda oliy taʼlim muassasalarida xitoy tilini oʻqitish jarayonida ularda yozma tarjima kompetensiyasini shakllantirishda biz aynan oʻz modul tizimini yaratib, shu asosda oʻqitish rejaiga kiritilgan.²

Aynan modul taʼlim tizimi boʻyicha A.S. Ayzikovich, D.N. Anuchin, V.S. Barulin, A. Bogdanov, M.S. Borshevskiy, V.P. Branskiy, V.M. Mejuyev, N.F. Fyodorov va P. Florenskiy kabi olimlar tadqiqot ishlarini olib borganlar.

Oʻzbekistonda esa Babaniyazova N, Ziyayev A va E. Kanyazov kabi olimlar modul tizimi mavzusida dissertatsiya mavzusini yoqlaganlar.

N.V. Nikandrov fikricha, modul tizimi bi necha modullardan tashkil topadi, u oʻz ichiga bir necha elemetlarni qamrab oladi, u oʻzining individualiigi va diferensialligi bilan boshqa tizimlardan farq qiladi, bu tizimning maqsadi talabalarning bilimini oshirish, ularda oʻqish va tarjima qilish tezligini oshirishdan iborat. Modul tizimi har doim talabalarning oldiga qoʻyilgan muammoning yechimi bilan bogʻliq boʻladi.³

¹ Евгеньевна .Н. Модульное обучение как педагогическая технология. -Москва.-2002 г.-С.24.

² Латишева О. Модульное обучение и развитие в иноязычных группах.-Санкт Петербург.-2019 г.-С. 45

³ А. Yutsayevichen. Modul texnologiyasi va uni tashkil etuvchi komponentlari.- Moskva: MGDU.-2000 y.-B.23.

V.Pikanning fikricha, modul tizimi bo'yicha bu tizimli tahlil bo'lib, ilmiy fikrlarning umumlashmasidir, pedagogik texnologiya asosida rivojlangan bir necha modullarning jamlanmasidir.

A.Yutsayevichen fikriga ko'ra, modul texnologiyasida talabalarni o'qitish jarayonida modular tarkibi mustaqil o'zlashtiriladi va tugallangan bo'ladi, bir vaqtda bu modular axborotlar banki hisoblanib, ular ta'lim jarayonida subyekt va subyekt aloqalari tarzida o'qituvchi va talabalar o'rtasida muloqotga kirishadi. Talabalarning tilni qay darajada bilishlari yuzaga chiqadi. Aynan talabalarni o'qitish jarayonida modul texnologiyasi pedagogik texnologiya bilan uyg'un holtda bo'lib, ular birga amalga oshadi. Aynan modul texnologiyasida talabalarda o'qish tezligi qulay bo'lishi lozim, talabalar o'z imkoniyatlaridan foydalanishni bilishlari lozim, o'quv qo'llanmasi integratsion bo'lishi lozim. Modul texnologiyasida qo'yilgan maqsad uning o'zagi hisoblanadi.⁴

Modul tizimi bo'yicha texnologik yondashuvlar bilan birga shakllanadi:

- modul tizimi avvalo ta'lim jarayonida oldindan proyektlangan bo'ladi;
- har bir fan ta'lim jarayonida didaktik modular asosida tashkil qilinadi, har bir modul metodik boshqaruv asosida rivojlanadi;
- o'quv qo'llanma asosida har bir modulni o'rganish talabani bilimlari va to'plagan ma'lumotlari bilan vujudga keladi.

Talabalarga ta'lim berish jarayonida ohirgi yillarda ma'lumotlarning ko'pligi, yechiladigan muammolarning murakkabligi, ular ya'ni talabalar muammolarning yechimini topishda qiyinchiliklarga duch kelayotganligini, ularning bilimlarini oshirish maqsadida ham biz aynan modul tizimi orqali ularga dars o'tib, ko'zlangan maqsadga erishimiz kerak.

I.Lerner fikriga ko'ra, modul tizimi asosida talabalarni o'qitish bu ta'lim jarayonidagi yangi ta'lim usuli bo'lib, sotsial hayotdagi madaniy bilimlarni oshirishda, talabalarga o'z shaxini aniqlashda yordam beradi.⁵

Modulli o'qitish tamoyillari umumiy didaktikaga zid emas, balki ularning yangi qirralarini aks ettiradi, pedagogik jarayonni boshqacha tashkil etish nuqtai nazaridan ochiladi. Modulli o'qitish - bu ijtimoiy tizim va ilmiy-texnik taraqqiyot mantig'i bilan shartlangan pedagogik nazariya evolyutsiyasining tabiiy natijasidir. Mahalliy va xorijiy nazariya va amaliyotiga ko'ra modulli o'qitishni vazifalarini ko'rsatadi, bu bilimlar davrlarining mantiqiy yaxlitligi va izchilligi bilan belgilanadi. Ta'lim

⁴ Галковская И.В. Самостоятельная познавательная деятельность учащихся в системе модульного обучения.- Москва.-1996 г.-С.45

⁵ Егоренкова. С.В. Развивающая функция обучения в условиях реализации модульной программы.-Москва.-2005г.-С.34.

muassasalarida o'quvchilarga ta'lim berish samaradorligini oshirish uchun modulli ta'lim tobora ko'proq qo'llanilmoqda .

Tarjima soxasida modul texnologiyasi asosida quyidagilarni o'z ichiga qamrab oladi:

1. Matnlardagi ilmiy-texnik so'zlarni o'rganish va tahlil qilish, psixologiya, sotsiologiya, madaniyatshunoslik fanlarini chuqur o'zlashtirish va talabalarda professional kompetensiyani shakllantirishdan iborat.

2. Matnlar tipologiyasini ko'rib chiqish ilmiy soxadagi matnlarni a'lo darajada tahlil qilishdan iborat.

3. Tarjimonlarning ish faoliyatida o'quv kitobini to'g'ri tanlash va talabalarda unga moslashishni o'rgatish.

4. O'quv kitobidan foydalanganda lingvistik, ekstralingvistik modular darajasida foydalanish.

5. Ajratilgan soatga qarab talabalarda modul texnologiyasi asosida PPT dastular bilan tarjima jarayonini tushuntirish.

6. Har bir talabaning dunyoqarashiga qarab moslashish va unga o'rgatish.

7. Modul texnologiyasi bo'yicha ishlaganda aniq maqsad bilan tarjimani to'g'ri bajarish va lug'at tanlash.

8. Bosqichma-bosqich individual reyting bo'yicha o'z bilimlarini namoyon etish.

N. D. Nikandrov chet el ta'lim muassasalarida modulli mashg'ulotlardan foydalanish tajribasini tahlil qilib, bunday mashg'ulotlar natijasida olingan ijobiy ta'sirni ta'lim elementlari va modullarining o'zgaruvchanligi bilan moslashuvchanligi bilan bog'laydi .⁶

I. Abramova fikricha, tadqiqotning amaliy ahamiyati quyidagilar ishlab chiqilganligi bilan belgilanadi: modulli o'qitish sharoitida (to'liq kontsentratsiyali o'quv elementlari) talabaning akkumulyator operatori kasbi bo'yicha yuqori ixtisoslashtirilgan tayyorgarligini tashkil etish bo'yicha uslubiy tavsiyalar. va modullarda o'quv materialining tizimlashtirilgan mazmuni tavsiflangan); laboratoriya va amaliy ishlarni yig'ish; monitoring va diagnostika uchun algoritm va test topshiriqlari; yozma va amaliy imtihon ishlarini bajarishga qo'yiladigan umumiy talablar ham modul texnologiyasi asosida shakllanadi.⁷

⁶ Qarshiyeva Y. Modul texnologiyasining kelib chiqishi va rivojlanishi.- Toshkent.-2019 y.-B.56

⁷ Мельникова Т. В. Формирование культуры безопасности жизнедеятельности учащихся на основе технологии модульного обучения.-Киев.-2006 г.-С.45

Bizning maqolamizda mazkur modul texnologiyasini tadbiq etishimizdan maqsad tuzilgan bir necha modullar orqali talabalarni xitoy tiliga o'qitish jarayonida yozma tarjima kompetensiyasini shakllantirishdan iborat, lisoniy bo'lmagan universitet talabalarining kasbiy kompetensiyasining muhim tarkibiy qismi sifatida qaraladi, ya'ni tarjima faoliyati predmeti, tarjima faoliyatini amalga oshirishga tayyorlikni shakllantirishga hissa qo'shadigan maxsus predmet bilimlari, ko'nikma va malakalari to'g'risidagi g'oyalarning ajralmas to'plami sifatida va tarjima kompetensiyasining mazmuni o'zaro bog'liq bo'lgan vakolatlar - reflektiv, lingvistik to'plam sifatida tushuniladi. , diskursiv, kommunikativ; matnni shakllantirish, texnik, axborot; uni shakllantirish uchun tashkiliy va pedagogik sharoitlar ishlab chiqildi va yaratildi, o'quv kursini loyihalash va aynan xitoy tilini o'qitish bo'yicha modul dasturini ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, modul texnologiyasi bo'yicha o'qitish sharoitida rivojlanish funksiyasini samarali amalga oshirish uchun eng muhim mustaqil bilim faoliyati metodologiyasini o'zlashtirishga, materialni umumlashtirish va mustahkamlashga qaratilgan komponentlar, ta'lim faoliyatini tizimli nazorat qilish va o'zini o'zi boshqarish, tuzatish tarkibiy qismlari, pedagogik qo'llab-quvvatlash, mashg'ulotni tashkil etishning faol shakllari. Ushbu tarkibiy qismlar modulli o'quv dasturining tarkibiga kiritilgan va rivojlanish maqsadlariga erishishga yo'naltirilgan o'qituvchi va talabalar o'rtasidagi o'zaro aloqani belgilaydigan tegishli funktsional komponentlar shaklida konkretlashtirilgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. 刘。对外国学生们发展汉语的结果-北京语言大学出版社-2019年。
2. Масловец О.А. Основы обучения китайскому языку в школе и в вузе.- Москва. 2019 г.
3. И. Стамова .Формирование переводической компетенции -2019 г.
4. В.Ф. Щичко. Теория и практика перевода- 1991 г.
5. J. Jalolov. Chet tili o'qitish metodikasi -2012 y.
6. Zhang Yajun and Chen Ke miao .Spoken Chines 900- 1985 year.
7. Назарова Сайёра Анваровна Современное состояние обучения китайскому языку: анализ действующих учебных программ и учебно-методической литературы // Modern Oriental Studies. 2019. №1. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sovremennoe-sostoyanie-obucheniya-kitayskomu->

yazyku-analiz-deystvuyuschih-uchebnyh-programm-i-uchebno-metodicheskoy-literatury (дата обращения: 06.11.2021).

8. S.A. Nazarova Experimental Research Results Identificating Efficiency of Teaching Students' Foreign Lexical Competence Methodology- Eastern European Scientific Journal, 2019.

9. Назарова Сайера Анваровна Трудности освоения лексической системы китайского языка студентами // Преподаватель XXI век. 2020. №2-1. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/trudnosti-osvoeniya-leksicheskoy-sistemy-kitayskogo-yazyka-studentami> (дата обращения: 10.11.2021).

10. Nazarova S.A. (2021). [On the issues of overcoming interlingual and intralingual interference in teaching Chinese to students: lexical and grammatical aspect.](#) *Modern Oriental Studies* (3), 401-409.

11. Khalmurzaeva, N. T., Omonov, Q. S., Rikhsieva, G. S., & Mirzakhmedova, K. V. (2021). SPECIFICITY OF THE ACTION OF SILENCE IN JAPANESE COMMUNICATION CULTURE. *CURRENT RESEARCH JOURNAL OF PHILOLOGICAL SCIENCES* (2767-3758), 2(08), 50-55.

12. Hashimova, S. A., & Nasirova, S. A. (2021). FEATURES OF FORMING OF ANIMATED NOUNS WITH THE AFFIXES IN MODERN CHINESE LANGUAGE. *Journal of Central Asian Social Studies*, 2(04), 1-10

13. Nasirova, S. A., Hashimova, S. A., & Rikhsieva, G. S. (2021). THE INFLUENCE OF THE POLITICAL SYSTEM OF CHINA ON THE FORMATION OF SOCIAL AND POLITICAL TERMINOLOGY. *Journal of Central Asian Social Studies*, 2(04), 10-17.

14. Mirzakhmedova, K., Nishanbaeva, A., Nuriddinov, N., & Djafarov, B. (2021). THE TERMS FORMATTED WITH ARABIC LOANWORDS IN THE PERSIAN LANGUAGE. In *ИННОВАЦИОННЫЕ ПОДХОДЫ В СОВРЕМЕННОЙ НАУКЕ* (pp. 201-206).

15. Хашимова, С. А. (2020). ОСОБЕННОСТИ ОБРАЗОВАНИЯ НЕОДУШЕВЛЁННЫХ СУЩЕСТВИТЕЛЬНЫХ ПРИ ПОМОЩИ СУФФИКСАЦИИ В СОВРЕМЕННОМ КИТАЙСКОМ ЯЗЫКЕ. *Modern Oriental Studies*, 2(2).

16. ХАЛМУРЗАЕВА, Н. Т. (2014). РОЛЬ КАТЕГОРИИ ВЕЖЛИВОСТИ В РЕАЛИЗАЦИИ КОММУНИКАТИВНОЙ СТРАТЕГИИ В ДЕЛОВОМ ОБЩЕНИИЯПОНСКОГО ЯЗЫКА. In *Будущее науки-2014* (pp. 303-306).

17. AMANOV, K. (2015). TÜRKÇE RESMİ YAZI DİLİ TARİHİNİN FASILALARA AYRILMASI. *Electronic Turkish Studies*, 10(12).

18. Насирова, С. А. (2019). Языковая политика в Китае: идентификация общественно-политической терминологии. In *Китайская лингвистика и синология* (pp. 384-387).
19. Хашимова, С. А. (2019). О НЕКОТОРЫХ ГРАММАТИЧЕСКИХ И СЕМАНТИЧЕСКИХ ОСОБЕННОСТЯХ УДВОЕНИЯ В ЛИНГВИСТИКЕ. In *Лингвистика XXI века: традиции и инновации* (pp. 444-451).
20. Рихсиева, Г. Ш. (2014). ОЛИЙ ТАЪЛИМ МУАССАСАЛАРИ РЕЙТИНГИ-СИФАТ ВА ТАРАҚҚИЁТ ОМИЛИ. *Oliy ta'lim taraqqiyoti istiqbollari= Perspectives of higher education development= Перспективы развития высшего образования: То 'plam № 2/ma'sul muharrir MA Rahmatullayev.-Издательство: Vita Color T.: 2014.-161 b., 29.*
21. Gosmanovna Ibatullina, D., Rafisovna Alikberova, A., & Abdullayevna Nasirova, S. (2019). Modern Linguistic Trends in the Japanese Language. *Journal of Research in Applied Linguistics, 10*(Proceedings of the 6th International Conference on Applied Linguistics Issues (ALI 2019) July 19-20, 2019, Saint Petersburg, Russia), 500-505.